WIKIPEDIA

Samoan kieli

Samoa on austronesialainen kieli, jota puhutaan pääasiassa Samoalla ja Amerikan Samoalla. Samoan kielellä on maailmalla noin 407 000 puhujaa, joista 169 000 Samoalla ja 49 600 Amerikan Samoalla.[1]

Useimmat Amerikan Samoalla asuvat samoan puhujat puhuvat myös englantia.

Samoa	
Oma nimi	gagana fa'a Samoa
Tiedot	
Alue	Samoa, Amerikan Samoa, Fidži, Tonga, Uusi-Seelanti
Virallinen kieli	Samoa, Amerikan Samoa
Puhujia	407 420
Sija	ei sadan suurimman joukossa
Kirjaimisto	latinalainen
Kielitieteellinen luokitus	
Kielikunta	austronesialaiset kielet
Kieliryhmä	malaijilais-polynesialaiset kielet
Kielikoodit	
ISO 639-1	sm
ISO 639-2	smo
ISO 639-3	smo (http://www-01.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=smo)
ISO 639-3	SMY (http://www-01.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=SMY)
	Ohje

Sisällysluettelo

Luokitus

Samoa kuuluu austronesialaisten kielten malaijilaispolynesialaiseen kieliryhmään. Sen läheisimpiin sukulaiskieliin kuuluvat muun muassa tuvalu ja tokelau.

Aakkoset

Samoan kieli käyttää 18 kirjainta, joista kirjaimia /h k r/ käytetään vain vierasperäisissä sanoissa. Kirjain G äännetään [ŋ]. Glottaaliklusiilia merkitään heittomerkillä '.

	Labiaali	Alveolaari	Velaari	Glottaali
Nasaali	m	n	ŋ	
Klusiili	p	t	k	ʔ
Frikatiivi	f | v	s		h
Lateraali		l		
Tremulantti		r		

Samoassa on viisi lyhyttä vokaalia /i e a o u/ ja viisi pitkää vokaalia /i: e: a: o: u:/. Pitkät vokaalit kirjoitetaan pituusmerkillä (ns. macron-viiva): ā ē ī ō ū.

Murteet

Samoalla ei ole varsinaisia murteita, mutta puhe- ja kirjakielten välillä on eroa. Samoassa on muodollinen t-tyyli ja puhekielinen k-tyyli. K-tyyli tarkoittaa, että kirjakielen t äännetään k ja n muuttuu ŋ:ksi (kirjoitetaan g). Vaikka k-tyyli on puheessa yleinen, sitä ei koskaan kirjoiteta. Esimerkkilause: *tātou nonofo i'inā* (istukaamme tuonne) on k-tyylissä *kākou gogofo i'igā*.

Kielioppi

Artikkeli

Samoassa on käytössä kaksi artikkelia. Ne ovat "le" ja "se". Artikkelia "le" voidaan käyttää sekä epämääräisenä että määräisenä artikkelina. "Se" on aina epämääräinen artikkeli. Artikkeli jätetään pois, jos substantiivi on monikollinen.

Substantiivi

Samoassa substantiivit voidaan muodostaa verbeistä lisäämällä loppuun päätteitä, kuten "ga", "saga", "taga", "maga" tai "'aga". Esimerkiksi samoan verbi "tuli" tarkoittaa "ajaa". "Tuliga" tarkoittaa ajoa tai ajamista. Joskus substantiivi tulee myös suoraan verbin perusmuodosta. Esimerkiksi sana "tatalo" tarkoittaa "rukoilla" ja sana "ʻo le tatalo" tarkoittaa "rukousta".

Monikko voidaan muodostaa poistamalla artikkeli substantiivin edestä tai lisäämällä substantiivin yhteyteen määrää ilmaiseva sana.

Substantiivin perusmuoto näytetään partikkelilla "ʻo". Esimerkiksi "ʻo le fale" tarkoittaa taloa. Partikkelia käytetään myös erisnimien yhteydessä. Partikkelia "ʻo" ei kuitenkaan käytetä, jos substantiivi seuraa jotakin verbiä.

Genetiivi ilmaistaan sanoilla "a" tai "o", jotka tulevat ennen substantiivia. Ei ole mitään erityistä sääntöä, missä jompaakumpaa pitäisi käyttää.

Datiivi muodostetaan sanoilla "mo" tai "ma", jotka vastaavat suomen kielen päätettä "-lle".

Adjektiivit

Adjektiivit muodostuvat yleensä substantiiveista. Samoassa on useita eri tapoja muodostaa adjektiivejä. Niitä ovat esimerkiksi:

- Kirjaimen "a" lisääminen sanan loppuun. Esimerkiksi ʻeleʻele tarkoittaa likaa ja ʻeleʻelea likaista. Kirjainta "a" ei kuitenkaan lisätä, jos substantiivi loppuu kirjaimeen "a". Sana palapala voi siis tarkoittaa sekä kuraa että kuraista.
- Substantiivin tuplaaminen. Tällöinkin loppuun tulee lisätä "a", ellei siellä ole jo. Esimerkki: "fatu" (kivi) → "fatufatua" (kivinen).

- Etuliitteen "fa‘a" lisääminen substantiivin eteen. Esimerkiksi "Samoa" (Samoa) → "fa‘asamoa" (samoalainen).

Numeraalit

Samoan kielen numerot yhdestä kymmeneen ovat:

- **tasi** (yksi)
- **lua** (kaksi)
- **tolu** (kolme)
- **fa** (neljä)
- **lima** (viisi)
- **ono** (kuusi)
- **fitu** (seitsemän)
- **valu** (kahdeksan)
- **iva** (yhdeksän)
- **sefulu** (kymmenen)

Lähteet

1. Samoan (https://www.ethnologue.com/language/smo) Ethnologue. Viitattu 4.7.2018. (englanniksi)

Aiheesta muualla

- Samoa-englanti-sanakirja (http://www.websters-online-dictionary.org/definition/Samoan-english/)
- Samoan kielioppi (http://www.nzetc.org/tm/scholarly/tei-PraDict-c1.html)

Austronesialaiset kielet

abadi | abung | adonara | alune | anuta | atšeh | ’auhelawa | badui | bali | belait | bugi | buru | cebuano | chuuk | etelämarquesas | fidži | gao | havaiji | hiligaino | iloko | indonesia | jaava | japi | karoliini | kiribati | madura | malagassi | malaiji | maori | minangkabau | mokerang | nauru | palau | pingelap | pohjoismarquesas | rapanui | samoa | sunda | tagalog | tahiti | taroko | tetum | tikopia | timor | tonga | tšamorro | tuvalu | wanukaka | watubela